

زبان ساده و تناسب با نیازهای روز؛ ویژگی محوری «تفسیر کوثر»

تفاسیر زیادی در دوران معاصر نگاشته شده است که در سایه تفاسیر بزرگ، بسیاری از آن هنوز مورد بررسی و نقد جدی قرار نگرفته است.

تفاسیر زیادی در دوران معاصر نگاشته شده است که در سایه تفاسیر بزرگ، بسیاری از آن هنوز مورد بررسی و نقد جدی قرار نگرفته است.

به گزارش خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا)، سایه تفاسیر بزرگ باعث شده است تا تفاسیر زیادی که در دوران معاصر انجام شده است، دیده نشود. این تفاسیر به واسطه گستره وسیع‌شان می‌توانند نکات مثبت و منفی زیادی داشته باشند، اما جامعه قرآنی توجه چندانی به بررسی و نقد این آثار ارزشمند انجام نداده است. ما در پی گزارشی از فعالیت‌های سال جاری، برخی از این تفاسیر را ارائه می‌کنیم، بی‌شک این پروژه در سال آتی نیز ادامه خواهد داشت.

تفسیر اطیب البیان

تفسیر اطیب البیان نگاشته مرحوم آیت الله طیب است. این تفسیر براساس آنچه مؤلف عنوان کرده است، براساس خوابی است که در آن امام عصر(عج) فرمان تفسیر را صادر کرده است، آغاز شده است. پس از آنکه در سال 1359 و در 14 جلد تفسیر منتشر می‌شود نیز امام عصر(عج) به عنوان تأیید آن را در خوابی دیگر امضا می‌فرمایند. تفسیر اطیب البیان از روش‌های مختلفی بهره جسته است. مفسر کوشش کرده است تا با استفاده از دانش تاریخ، ادبیات عرب، کلام، فقه به موضوعات مختلف در ذیل آیات بپردازد. برخی از کارشناسان تفسیر اطیب البیان را منبری و یا مجلسی خوانده‌اند. یکی از ویژگی‌های این تفسیر پرداختن به شان نزول و خواص سور است. ایشان از تفاسیر دیگر بهره برده‌اند اما تلاش ایشان این بوده است که بیشتر از روایات استفاده کنند. مفسر در تفسیر خود از روش خاصی استفاده نکرده و در کنار استفاده از روایات از عقل نیز بهره جسته است. یکی از نقدهایی که در خصوص این تفسیر مطرح شده است، عدم پیروی مولف از روش واحدی در تفسیر است. استفاده از احادیث ضعیف و احیاناً اسرائیلیات و نیز عدم اختصاص این تفسیر به مخاطب خاص و رویکرد غیر تقریبی از دیگر مشکلاتی است که برای این تفسیر می‌توان برشمرد.

عباس الهی، کارشناس تفاسیر قرآنی در گفت‌وگو با خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا)، در این خصوص معتقد است که وی در ارزیابی نهایی خود از این تفسیر گفت که، این تفسیر هم تفسیر علمی است و به درد قاطبه علما می‌خورد و پژوهشگران می‌توانند از آن استفاده کنند و نیز مخاطبان عادی نیز می‌توانند از این تفسیر بهره‌مند شوند.

تفسیر راهنما

این تفسیر براساس دست‌نوشته‌های آیت‌الله هاشمی رفسنجانی تهیه شده است. مفسر در دوران زندان خود در رژیم پهلوی اقدام به نگارش تفسیری کرد که 22 دفتر 200 برگ را شامل می‌شد. در سال 1366 گروهی از روحانیون روی این تفاسیر کار کردند و نتیجه تفسیر راهنما بود. مرحله اول تدوین تفسیر راهنما فیش‌برداری از موضوعات، مفاهیم و پیام‌های هر آیه بود. در این مرحله با مراجعه به تفاسیر مهم و عمده و منابع لغوی آیات بررسی شده و موضوعات تفسیری ثبت گردید. در مرحله دوم کار به لحاظ کمی و کیفی مورد یکسان‌سازی قرار گرفت و اشکالات رفع شد. در مرحله سوم ویرایش نهایی از نظر لفظ، محتوا و نگارش انجام شده و در مرحله نهایی برداشت‌ها، نمایه‌سازی و برای ارائه نهایی آماده شده است. این تفسیر طی مدت 17 سال آماده انتشار گردید. یکی از ویژگی‌های این تفسیر کارگروهی است که با حضور 50 کارشناس انجام شده است. حجت‌الاسلام و المسلمین علی‌محمد یزدی یکی از اعضا گروه تالیف این تفسیر معتقد است که این تفسیر نتوانست به ایده‌های بزرگی که مد نظر داشت کاملاً جامه عمل بپوشاند. در چاپ فعلی تفسیر راهنما نمایه‌های فرعی در پایان هر آیه و پایان هر مجلد حذف شد با این توجیه که «با توجه به ارائه فهرست الفبایی موضوعی تفسیر راهنما و نیز انتشار کتاب ارزشمند «فرهنگ قرآن» (کلید راهیابی به موضوعات و مفاهیم قرآن کریم) نیازی به آن نیست»؛ اما این اشتباهی بود که انجام گرفت و کاش چنین نمی‌شد.

تفسیر هدایت

این تفسیر نوشته آیت‌الله سیدمحمدتقی مدرسی است. مفسر کوشش کرده است با روش تفسیر قرآن به قرآن مسائل تربیتی و اخلاقی را مطرح نماید. این تفسیر 18 جلد را در بر داشته و حاوی آراء فقهی و تفسیری نیز می‌باشد. مفسر معتقد به اصلاحات اجتماعی در میان مسلمانان تمایل داشته است. مانند تفاسیر اجتماعی دیگر مدرسی کوشیده است تا در مقدمه به شرح وضعیت مسلمانان و ضرورت رجوع به قرآن سخن بگوید. مفسر در ابتدای هر سوره کوشش کرده است، فضیلت سوره را بیان کرده و در تشریح محتوا و معنای آیات غامض از بر اساس تفسیر مجمع‌البیان عرضه کند. مدرسی در کنار این تفسیر کوشش

کرده است از تفسیر صافی و المیزان نیز استفاده کند. اسباب نزول از محورهای اساسی است که مفسر به آن توجه داشته است.

حجت‌الاسلام و المسلمین حسین علوی‌مهر، رئیس انجمن قرآن‌پژوهی حوزه معتقد است نقدی که به این تفسیر وارد است عدم پرداختن تخصصی به موضوعات است و از بسیاری از موارد با اجمال در پاسخ رد شده است. این شاید باعث شود که در موضعی که پاسخی ارائه کرده است خواننده را قانع نکند.

تفسیر کوثر

تفسیر کوثر نوشته آیت‌الله یعقوب جعفری است. این تفسیر با زبانی ساده و روان تالیف شده و در عین حال به نیازهای جامعه معاصر و مباحث طرح در این دوره توجه داشته و برای مخاطبان خاص خود بسیار ارزشمند است. این تفسیر به زبانی روان و با گرایشی اجتماعی در ده جلد منتشر شده است. مفسر انگیزه خود را چنین بیان می‌کند که همواره معتقد بودم که با نزول قرآن سفره‌ای از آسمان در زمین گسترده شده که بشر را در طول نسل‌ها و قرن‌ها به میهمانی فرا می‌خواند و مائده‌های خود را در اختیار همگان می‌گذارد و انسان در هر عصری می‌تواند به اندازه گنجایش استعداد و سعه وجودی خود از این خوان پرخیز و برکت تغذیه کند و بهره گیرد و قرآن مانند باران رحمتی است که هرکسی می‌تواند به مقدار ظرفیتی که دارد آن را در خود جای دهد، انزل من السماء ماء فسال اودية بقدرها». آیت الله سبحانی در کتاب عنوان سیمای فرزندگان در خصوص تفسیر کوثر می‌گوید که از دستاوردهای این نهضت قرآنی در دهه دوم قرن پانزدهم، تفسیر گران‌سنگ و ارزشمند «کوثر» است که با شیوه‌ای بس متناسب با نیازهای روز نگارش یافته و برای مخاطبان خاص خود هدیه گران‌بهایی را تقدیم داشته است. مؤلف محترم که خود یکی از پیش‌کسوتان علوم قرآنی در حوزه علمیه قم می‌باشد، به نگارش چنین تفسیری دست زده است. این تفسیر روان و ساده به مسائلی مانند حقوق زن، کودک و ... نظر داشته است. حجت‌الاسلام و المسلمین حمید حمیدیان، مدرس جامعه المصطفی (ص) العالمیه در خصوص این تفسیر معتقد است که تفسیر کوثر من‌حیث‌المجموع تفسیر خوب و مناسبی است و متناسب با نیازهای روز نگارش یافته و برای مخاطبان خاص خود بسیار ارزشمند است. ذکر نشدن منابع در برخی موارد، به ویژه در مباحث لغوی را یکی از اشکالات این تفسیر دانست.

تفسیر جامع الاثری

حجت‌الاسلام و المسلمین مهدی رستم‌نژاد، مفسر قرآن و عضو هیئت علمی جامعه المصطفی (ص) العالمیه در خصوص این تفسیر می‌گوید که جلد اول تا ششم توسط آیت‌الله معرفت منتشر شده است، اما جلد‌های بعدی این تفسیر که تا جلد بیست آماده است، هنوز منتشر نشده است. این تفسیر کوشش کرده است که تمام روایات شیعه و اهل سنت حتی اسرائیلیات را از منابع تفسیری و تاریخی و حدیثی بیاورد. روایات بر اساس یک چینش اجتهادی در کنار هم قرار گرفته‌اند. پس از بیان آیات ابتدا اسباب نزول آمده و سپس روایات قرائت و روایات واژه‌ها، لغات را معنا کرده است. در این کتاب روایات مشکل داری که بر اساس سند یا از حیث محتوا با دین ناسازگار هستند، بررسی و نقد شده‌اند. یکی از ویژگی‌های این تفسیر این است که چون مقارنه‌ایست خیلی خوب حد فاصل روایات معصوم را از غیرمعصوم را نشان می‌دهد و خواننده می‌بیند که آن‌ها در چه عرصه‌هایی ورود پیدا کرده‌اند و اهل بیت (ع) در چه عرصه‌هایی ورود پیدا کرده‌اند. با این روش مشخص می‌شود که نوع نگاه تابعین و اصحاب نسبت به تفسیر چیست و فهم‌شان چیست و نگاه اهل بیت (ع) چگونه است و این یک امکان دآوری را برای خواننده فراهم می‌کند.

پرتوی از قرآن

این تفسیر نوشته آیت‌الله محمود طالقانی و در شش جلد منتشر شده است. این تفسیر پنج جزء قرآن را در بر می‌گیرد. عمده‌ترین ویژگی این تفسیر داشتن صبغه اجتماعی و سیاس است. طالقانی کوشیده‌است تا به ابعاد تربیتی، اخلاقی و هدایتی انسان توجه کند. طالقانی به دور از مباحث پیچیده ادبی، کلامی و فقهی تفسیری روان برای اهداف اصلاحی و انقلابی ارائه می‌کند. در «دایرة‌المعارف جهان متجدد اسلامی» (چاپ آکسفورد) نیز به این ویژگی تفسیر پرتوی از قرآن توجه شده است. در این دایرة‌المعارف ویژگی‌های اجتماعی و نوگرایانه این تفسیر چنین معرفی شده است: تمایز این تفسیر از آثار تفسیری سنتی این بود که زبانی ساده را برای دسترسی عموم مردم به کار می‌گرفت. طالقانی از قرآن دیدگاهی انقلابی را نسبت به تاریخ استنباط می‌کند که طبق آن، جوامع از شرایط بد به شرایط بهتر حرکت می‌کنند. او همچنین از «اراده آزاد» [اختیار] در برابر اعتقاد به «تقدیر» [جبر] دفاع می‌کند. طالقانی از این مقدمات نتیجه می‌گیرد که مسلمانان خود باید سرنوشت خویش را به دست گیرند و علیه دشمنان درونی و بیرونی خویش بستیزند تا شرایط خود را بهبود بخشند و عدالت را به دست آورند. طالقانی با تلاش برای نشان دادن رابطه قرآن با مسائلی که ایرانیان با آن مواجه بودند، گفتمانی ایدئولوژیک را به وجود آورد که گروه‌های گوناگونی که مدعی وراثت او بودند، جذابیت دیرپای آن را تصدیق کردند. بسیاری از کارشناسان معتقد هستند که بزرگترین مشکل پرتویی از قرآن آن است که کل قرآن را در بر نمی‌گیرد.

انوار درخشان

انوار درخشان تالیف آیت‌الله العظمی سیدمحمد حسینی همدانی است. تفسیر انوار درخشان، تفسیری است علمی، عرفانی،

فلسفی، کلامی، تربیتی، ادبی، فقهی، اجتهادی و بالاخره تفسیری مآثور و ویژگی مهم آن را باید در بحث‌های معنوی و اخلاقی و انسان‌شناسی این تفسیر دانست. یکی از انتقاداتی که به این تفسیر وارد شده زبان تخصصی این تفسیر است که استفاده مخاطب فاقد زبان تخصصی را دشوار می‌کند. فسیر منسوب به امام حسن عسکری(ع)، تفسیر عیاشی، تفسیر قمی، کافی، من لا یحضره الفقیه، قرب الاسناد، معانی الأخبار، عیون اخبار الرضا(ع)، مجمع البیان، مفاتیح الغیب و ... از جمله کتاب‌ها و منابعی است که این تفسیر از آن‌ها بهره‌مند شده و مفسر از آن‌ها استفاده کرده است.